

سطح‌بندی زیرساخت‌های گردشگری در استان کرمان با استفاده از رگرسیون وزنی جغرافیایی (GWR)

سعیدامانپور^۱، مهدیه کریمی^۲

چکیده

بدون شک مقوله گردشگری موضوعی جدید برای ذهن بشر محسوب نمی‌شود؛ اینکه انسان از دیرباز به واسطه حس کنجکاوی در پی کشف ناشناخته‌ها و مکان‌های جدید بوده، امری ثابت شده در تاریخ زندگی بشر است امروزه انگیزه‌های بسیار متفاوت‌تری برای گام زدن بر این کره خاکی دارند تا آنجا که این اهداف به تفریح، تفرج، سیاحت، زیارت و گذراندن اوقات فراغت افزایش یافته است. به عنوان قلمرو مورد پژوهش منطقه استان کرمان به علت داشتن پتانسیل‌های گردشگری و وجود مشکلات عینی در این زمینه انتخاب شد و مورد پژوهش قرار گرفت. این پژوهش از نظر روش تحقیق کاربردی و ماهیت تحقیق توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی‌های میدانی است. شاخص‌های منتخب در دو مرحله از طریق مطالعه سوابق (طرح‌های تحقیقاتی، آمارنامه‌ها، کتب) و بهره‌گیری از آراء خبرگان (بهره‌گیری از تکنیک دلفی و استخراج نظر نظریه‌پردازان دانشگاهی و مدیران سازمان‌های مرتبط) گردآوری شده است و انتخاب نهایی آنها با در نظر گرفتن بحث دسترسی به داده‌های آماری و مکانی، تعداد شاخص‌ها به ۱۲ متغیر تعدیل شده انتخاب شد. پس از استخراج شاخص‌ها با استفاده از رگرسیون فضایی جغرافیایی از مجموعه ابزارهای (Modeling Spat Relationships) مربوط به نرم افزار Arc GIS نتایج حاصل از پردازش مدل رگرسیون فضایی جغرافیایی نشان می‌دهد که در استان کرمان، شهرستان کرمان با در اختیار داشتن مرکزیت وضعیتی کاملاً توسعه یافته دارد در این بین از ۲۰ شهرستان موجود ۱۰ شهرستان یعنی ۵۰ درصد استان در وضعیت کاملاً محروم هستند و تنها شهرستان کرمان است که همانند یک متروپل منطقه‌ای وضعیت مناسبی را از نظر دسترسی به زیرساخت‌های گردشگری داراست.

کلمات کلیدی: زیرساخت، گردشگری، کرمان، دلفی، GWR

۱ دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز

۲ نویسنده مسئول: دانشجویی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه شهید چمران اهواز، mahdiyehk94@gmail.com

۱- مقدمه

۱-۱ بیان مسئله

بدون شک مقوله گردشگری موضوعی جدید برای ذهن بشر محسوب نمی‌شود؛ اینکه انسان از دیرباز به واسطه حس کنجکاوی در پی کشف ناشناخته‌ها و مکان‌های جدید بوده، امری ثابت شده در تاریخ زندگی بشر است. هر چند در ابتدا هدف انسان جستجوگر از گردش روی زمین دست‌یافتن به نقاط دیده نشده و بکر بود ولی گردشگران امروزه انگیزه‌های بسیار متفاوت‌تری برای گام زدن بر این کره خاکی دارند تا آنجا که این اهداف به تفریح، تفرج، سیاحت، زیارت و گذراندن اوقات فراغت افزایش یافته است (زندیه و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۰).

گردشگری که در دنیای قدیم منحصر به امور زیارت، پیام‌رسانی، مسافرت‌های استثنایی جاسوسان و ماجراجویان و همچنین طالبان علم بود، امروزه به مثابه یکی از مسائل مهم و مؤثر اقتصادی و یکی از عوامل برجسته ارتباطی، اجتماعی و فرهنگی در سطح جهانی در خور و توجه و بررسی است (سهمگین، ۱۳۸۴: ۲۰).

سطح‌بندی نواحی گردشگری معیاری برای تعیین مرکزیت و همچنین تعیین زیرساخت‌های مورد نیاز و تعدیل نابرابری بین نواحی است. در پژوهش‌های گردشگری تا ۱۹۹۰ مطالب اندکی در مورد سطح‌بندی نواحی گردشگری انتشار یافته است. اما امروزه با پیشرفت روش‌های آماری و رایانه‌ای در مطالعات جغرافیایی استفاده از شاخص‌های مختلف در موارد گوناگون، متداولترین معیار سطح‌بندی نواحی گردشگری است اما طی چند دهه اخیر محققان به سطح‌بندی گردشگری در مقیاس منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی و ناحیه‌ای پرداخته‌اند (شماعی و موسیوند، ۱۳۹۰: ۲۵).

سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری و استفاده از توان‌های بالقوه منطقه‌ای یکی از راه‌های مناسب توسعه گردشگری به عنوان مجموعه فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد و نقش گردشگری به عنوان منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیشتر، جذب

ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی که موجب رشد و توسعه سایر منابع می‌شود، در مطالعات متعدد مورد تأیید قرار گرفته است (جلالی، خادم‌الحسینی، ۱۳۹۴: ۱۶۲-۱۵۱). وجود زیرساخت‌های مناسب و توزیع مناسب خدمات در جذب گردشگران به طرف مکان‌های مستعد گردشگری بسیار تعیین‌کننده است. مقصود از امکانات با جاذبه‌ها، تشکیلات یا مکان‌هایی است که به منظور تأمین خواسته‌های گردشگران به وجود آمده و آن‌ها می‌توانند از این امکانات استفاده و گردش کنند (تقوایی و همکارش، ۱۳۸۹: ۲۳). گردشگری تأثیرات اقتصادی زیادی از جمله ایجاد درآمد ارزی، افزایش تولید ناخالص ملی، ایجاد یک منبع درآمدی برای دولت و ملت، یک منبع اشتغال‌زا، بهبود خدمات اجتماع است (Das & Dirieno, 2009: 472). شکل امروزی گردشگری از پدیده‌های جنگ جهانی دوم است (اردستانی، ۱۳۸۷: ۱۳۱). یکی از مقاصد مهمی که در گردشگری مورد توجه قرار گرفته‌اند شهرها و روستاهای ییلاقی و خوش آب و هوا هستند که شکلی از توسعه گردشگری در ابعاد مختلف گردشگری طبیعت‌گردی، فرهنگی و گردشگری ویژه در این نقاط در حال رخ دادن است و این مقاصد برخلاف سایر مقاصد گردشگری طبیعی از جمعیت انسانی برخوردار بوده است (Hall; c. M. and s. J., 1999). سال ۱۹۹۹ کنفرانس ملل متحد درباره محیط و توسعه و کنفرانس زمین در ریو اظهار کردند که سفر و گردشگری به عنوان یکی از بخش‌های اصلی اقتصاد، شرایط مناسب و مثبتی را برای رسیدن به توسعه پایدار فراهم می‌آورد (W.T.O, 1999: 1). در دهه‌های اخیر رشد و توسعه صنعت گردشگری و اتخاذ آن به عنوان یکی از فعالیت‌های عمده اقتصادی از طرف کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه و رقابت مقاصد عمده گردشگری در جهت جذب گردشگران، برنامه‌ریزان را بر آن داشته تا جهت افزایش درآمدهای حاصله از فعالیت‌های گردشگری به دو مقوله مهم توجه نمایند: اول افزایش رضایت گردشگران و ارتقای لذت و کیفیت تجربه گردشگری دوم درجهت حفظ منافع جوامع

میزبان است (Inskeep, 1991; 15). بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی دانسته و از این طریق توانسته‌اند حضور آگاهانه و فعالانه در عرصه ارتباطات و اطلاعات جهانی به سوی توسعه کشور و برای مردم خود به ارمغان آورند (Tahmasebi & Majidi, 2005:65). ایران از لحاظ آثار باستانی یکی از پنج سرزمین نخست جهان (با دوازده هزار ابنیه تاریخی ثبت شده و یک میلیون و دویست هزار ابنیه که قابلیت ثبت شدن را دارند اما هنوز آنها به ثبت نرسیده‌اند) به جهت جاذبه‌های اکوتوریسم و تنوع گونه‌های گیاهی و جانوری جزء ده کشور برتر جهان و از نظر تنوع صنایع دستی جزء سه کشور اول جهان می‌باشد. این در حالی است که تنها ۰/۵ درصد از سهم درآمد گردشگری جهان را به خود اختصاص داده و از نظر درآمد جذب گردشگر در قیاس با دیگر کشورهای جهان در رتبه نود قرار دارد (ابراهیم نیا سماکوش و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۸). گردشگری از دیرباز در ایران رونق داشته و شواهد تاریخی فراوانی دال بر این مدعا وجود دارد (موسایی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۶). اما به شکل امروزی از در اواسط دهه ۴۰ وارد ایران شده است (اردستانی، ۱۳۸۷: ۱۳۱). صنعت گردشگری در ایران، آنچنان که باید، رشد و توسعه نیافته است و در نتیجه موفقیت چندانی برای جذب گردشگر و همچنین دستیابی به مزایای اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، و سیاسی صورت نگرفته است (موسایی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۶). هم اکنون بیش از ۵۰ هزار روستا در ایران وجود دارد که تا به امروز ۴۰۰ روستا به عنوان روستای هدف گردشگری شناخته شده‌اند (چهاربالش، ۱۳۸۹: ۱۰). با شناخت زیرساخت‌ها و رتبه بندی آنها در سطح نواحی می توان مدیریت بهتری بر گردشگران داشت. بنابراین، هماهنگی بین تعداد گردشگران و ظرفیت فضاهای گردشگری به خصوص زیرساخت‌ها بسیار ضروری است. اگر چه صنعت گردشگری دارای مزایای بسیاری است، اما ورود گردشگران به یک منطقه یا ناحیه بدون توجه به

ظرفیت‌ها و کسش موجود، مشکلاتی مانند نابسامانی اجتماعی و اقتصادی، شلوغی، تغییر هویت اجتماعی، برخورد‌های نامناسب اجتماعی، آسیب رساندن به محیط زیست و عواملی از این قبیل را به دنبال خواهد داشت (پاپلی یزدی و همکارش، ۱۳۸۸). با توجه به این که ارائه هرگونه برنامه توسعه، نیازمند شناسایی جایگاه مناطق و شناخت درجه برخورداری و سطح توسعه یافتگی آن‌هاست، صنعت گردشگری نیز از این قاعده مستثنی نمی باشد. به یکی از مهم ترین بخش های مؤثر در جذب و ورود گردشگران به یک منطقه، بخش فیزیکی است که شامل زیرساخت‌ها و خدمات توریسمی در مناطق گردشگری است که بررسی این بخش در استان کرمان به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی در کشور و همچنین به دلیل پیشینه تاریخی دارای پتانسیل بالایی در زمینه گردشگری است؛ از طرفی توزیع خدمات زیربنایی، رفاهی به رغم داشتن آثار ارزشمند طبیعی و انسانی برای گردشگران زمینه‌سازی نشده است. از آن جهت به عنوان قلمرو پژوهش حاضر برگزیده شده است که بر اساس آمار و اطلاعات موجود در حوزه‌های مختلف موثر بر گردشگری، فاصله قابل ملاحظه‌ای را با استانداردهای ملی داراست. عدم سرمایه‌گذاری، عدم برنامه‌ریزی برای فرهنگ‌سازی در جهت تخریب آثار ملی، تخریب ابنیه‌ی با ارزش فرهنگی، تنوع قومیت‌ها، چالش‌های مدیریتی و... از علائمی می‌باشند که پرداختن به مقوله گردشگری را در این استان اجتناب ناپذیر نموده‌اند.

۱-۲- پیشینه پژوهش

خادارو^۱ و سیات^۲ (۲۰۰۸) با مدل جاذبه، نقش زیرساخت‌های حمل و نقل را به مثابه یکی از عناصر گردشگری در توسعه توریسم بین‌المللی بررسی کردند. آن‌ها دریافتند که زیرساخت‌های حمل و نقل مهم ترین گزینه در تعیین جریان‌های توریسمی در نواحی مقصد

ونقل، برق، ارتباطات و محل اقامت را در نظر گرفته‌اند. به نام زیرساخت و توسعه گردشگری در نیجریه رابطه بین ساخت و توسعه گردشگری را در رودخانه‌های نیجریه بررسی کرده‌اند. به این نتیجه رسیده‌اند که این ۵ جزء تأثیر مثبتی در توسعه گردشگری داشته‌اند، همچنین در بین عوامل مؤثر عامل حمل و نقل بیشترین تأثیر را در توسعه گردشگری و جذب گردشگران داشته است. ارمیس کیفیل^۴ (۲۰۱۵) در پژوهشی به عنوان بررسی پتانسیل گردشگری شهر هاواسی در کشور اتیوپی؛ جاذبه‌های گردشگری چون: دریاچه، مراکز تفریحی، بناهای تاریخی، قصر، کوه تنبور و دیگر جاذبه‌های گردشگری در شهر هاواسی را بررسی کرده نتایج حاکی از آن است که دریاچه هاواسی شناخته شده‌ترین جاذبه گردشگری بود در حالی که قصر و کاخ‌ها، چشمه‌های آب گرم ناشناخته شده‌ترین جاذبه گردشگری بودند و نیاز به مداخله فوری در افزایش دسترسی به انواع جاذبه‌های گردشگری در محدوده مورد مطالعه می‌باشد. فنبری و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیقی به سطح بندی شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی از لحاظ زیرساخت‌های گردشگری شهری با استفاده از مدل‌های Topss و SAW و ضریب چولگی پیرسون پرداختند.

وارثی و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای با هدف بررسی وضعیت زیرساخت‌های گردشگری در شهر اصفهان با تأکید بر هتل‌های این شهر، نشان داده‌اند که نبود هتل و مسافرخانه‌ها برای گروه‌های کم درآمد و عدم وجود اتاق‌های خالی در برخی از ایام سال به عنوان تهدیدهای صنعت هتل داری در این شهر محسوب می‌شوند. همچنین، بین خدمات ارائه شده از طرف هتل‌های شهر اصفهان و امکان سکونت مجدد در این هتل‌ها و بین امکانات و خدمات گردشگری شهر اصفهان با سفرهای مجدد گردشگران به این شهر رابطه معناداری وجود دارد. شمعی و موسی‌وند (۱۳۹۰)، با هدف سطح بندی شهرستان‌های استان اصفهان از لحاظ

است. همچنین آن‌ها نتیجه گرفتند که نحوه دسترسی به جاذبه‌ها نقش مهمی در رضایت گردشگر و میزان صرف هزینه او دارد. دومنیگز^۱ و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهش خود به رقابت پذیری مقاصد گردشگران و مقایسه دو کشور اسپانیا و استرالیا پرداختند. نتایج حاصل نشان می‌دهد که در استرالیا کیفیت خدمات، برندهای تجاری، و زیرساخت‌های مناسب از اهمیت زیادی برای جذب گردشگر برخوردار است و آب و هوا و ساختارهای محلی توریستی مهم‌ترین موضوع در جذب گردشگر در اسپانیا هستند. شوال و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی به عنوان هتل و فعالیت‌های توریستی در شهرها به بررسی نقش هتل در گسترش گردشگری پرداخته است وی معتقد است محل سکونت افراد و وجود امکانات اقامتی مناسب از جمله هتل در مناطق گردشگرپذیر تأثیر عمیقی بر حرکت‌های توریستی دارد. چن (۲۰۱۳) با بررسی نگاهی دیگر به میراث تجربه گردشگری شاخص‌های کیفیت تجربه‌ای (لذت، آرامش ذهنی، درگیری ذهنی و تشخیص) و ارزش تجربه‌ای (ارزش درونی و بیرونی) بر رضایت و تمایلات رفتاری گردشگران را بررسی و به این نتیجه رسیدند که تأثیرگذاری تمامی روابط فرض شده بین متغیرها (به جز روابط بین تشخیص و ارزش تجربه‌ای، آرامش ذهنی و ارزش درونی، ارزش درونی و رضایت، ارزش بیرونی و تمایلات رفتاری) بود.

تروابن^۲ و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی مقاصد گردشگران در شمال لاپلند فنلاند را با هدف ترجیحات محیط زیست و محل اقامت گردشگران بررسی کرده‌اند در نظرسنجی از ۱۰۵۴ گردشگر داخلی و خارجی، پاسخ دهندگان بر موارد ارتباط محل اقامت با طبیعت، زیرساخت‌های سبز، دسترسی آسان به سایت محل اقامت خود و کیفیت محیط زیست در انتخاب مقصد خود تأکید کردند. ایمیکن^۳ و اکپو^۳ (۲۰۱۲) در این تحقیق برای زیرساخت ۵ جزء اصلی یعنی آب، حمل

1 Dominguez

2 Tyrvaenen

3 Ekpo

زیرساخت‌های گردشگری با استفاده از مدل تاپسیس و AHP نشان داد دو شهرستان اصفهان و کاشان به ترتیب به عنوان نواحی اول و دوم گردشگری، بیشترین امتیاز را به زیرساخت‌های گردشگری در بین شهرستان‌های استان اصفهان را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین آستانی و همکاران (۱۳۹۱)، ابراهیم‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) و... نیز در این زمینه مطالعاتی داشته‌اند.

۱-۳- مبانی نظری

۱-۳-۱- تعاریف و مفاهیم

گردشگری، معادل فارسی واژه توریسم در زبان‌های انگلیسی، فرانسه و آلمان است. ریشه این واژه "توریسم" است که از دو بخش تشکیل شده است: تور به معنای سفر، گشت، مسافرت، سیاحت، و ایسم پسوندی که اشاره به مکتب یا اندیشه فلسفی، مذهبی، سیاسی، ادبی و غیره دارد. بنابراین، توریسم یعنی مکتبی که پایه فکری آن سیاحت و گردشگری است (کاظمی، ۱۳۸۶: ۲۳). در متون فارسی، معادل‌های گوناگونی برای واژه توریسم آمده است؛ مانند گردشگری، جهانگردی، سیاحت، تفریح و حتی ایرانگردی. با در نظر گرفتن ابعاد مختلف به نظر می‌رسد که بهترین گزینه ممکن واژه گردشگری است (موحدی، ۱۳۸۷: ۴۳). زیرساخت‌ها در یک تعریف کلی، ابزارهای دسترسی، حفاظت از منابع و ساختار بخش‌های قابل دسترس محیط ساختمان، حفظ امکانات گردشگری هم چون بندرگاه‌ها و حراست از خدماتی که گردشگری بر آن‌ها متکی است، هم چون خدمات گاز، آب، برق، فاضلاب و شبکه فاضلاب را زیرپوشش قرار می‌دهد (تقوایی، اکبری، ۱۳۸۸: ۱۱۸).

زیرساخت‌های گردشگری: زیرساخت‌های گردشگری عواملی هستند که به قصد آرایه خدمات و انتفاع توسعه خدمات به گردشگران و مسافران یا میهمانان طبق ضوابط آرایه می‌شود. سطح بندی گردشگری: سطح بندی، عبارت از تعیین لایه‌های لازم یک سازمان است که بر حسب تفکیک مقیاس‌های کمی،

واحدها را در سطوح مشابه سازماندهی می‌کند. دامنه‌های کمی به گونه‌ای انتخاب می‌شوند که اختلاف سطوح، اختلاف کیفی وظایف و عملکردها را بیان کند (شماعی و همکارش، ۱۳۹۰). سطح بندی مقصدهای گردشگری را می‌توان به نوعی، بخشی از فرایند برنامه‌ریزی فضایی در یک منطقه دانست چرا که هدف برنامه‌ریزی فضایی، شناخت منابع سرزمین و چگونگی بهره‌برداری از این منابع همراه با پیش‌بینی وضعیت آینده استقرار مطلوب انسان و عملکرد وی در طبیعت به منظور تأمین رشد معقول، متوازن و مطلوب اقتصادی بر پهنه سرزمین و جلوگیری از بروز عدم تعادل و بازتاب‌های تخریبی و منفی در فضای سرزمین است (معصومی اشکوری، ۱۳۸۷: ۱۸). باید در نظر داشت مفهوم متفاوتی از منطقه بندی گردشگری است، به طوری که در یک سطح چندین منطقه/مقصد با نقش‌ها و گونه‌های متفاوت گردشگری (تاریخی، فرهنگی، طبیعت‌گرا، تجاری، مذهبی و...) می‌تواند وجود داشته باشد. علاوه بر این در مفهوم سطح بندی، همگرایی‌ها، تجانس‌ها و متغیرهای مختلف مناطق، خیلی اثرگذار نیستند بلکه این توان توسعه گردشگری است که مقصدهای مختلف یک منطقه رادر یک سطح قرار می‌دهد. در سطح بندی گردشگری، مقصدهایی با قابلیت‌ها و توان‌های گردشگری هم ارزش و هم تراز در یک سطح قرار می‌گیرند نه آنکه در ساختار عمودی رتبه‌بندی شوند (جلالی و همکارش، ۱۳۹۴).

۱-۴-۲- دیدگاه‌ها و مبانی نظری

در پیرامون گردشگری دو دیدگاه غالب مطرح است:

- دیدگاه کسب تجربه فرهنگی: مطابق این دیدگاه هدف گردشگری به دست آوردن تجارب فرهنگی و اجتماعی است. براین اساس، بیشتر گردشگران فرهنگی - اجتماعی برای زیرساخت‌های موجود اهمیت ویژه‌ای قایل هستند. گروه فوق، با اشاره به جنبه‌های مثبت اقتصادی و اجتماعی گردشگری از جمله اشتغال‌زایی،

ارزآوری، ماندگاری اقتصادی، حفاظت منابع طبیعی تعمیر و نگهداری بناهای باستانی، تعامل فرهنگ ها و حفظ صلح، انگیزه گسترش این صنعت را قوت بخشیدند. این دیدگاه حمایتی به توسعه هرچه بیشتر تأسیسات و امکانات جهانگرد و گردشگر اهمیت می‌دهد و بدین طریق می‌کوشد مشکلات اقتصادی جامعه را به حداقل برساند. در این دیدگاه، دولت نباید در امور اجرایی توسعه جهانگردی دخالت کند، بلکه نقش تصویب و اتخاذ سیاست ها و قوانین، حمایت از توسعه گردشگری است این دیدگاه در دهه ۱۹۶۰ در غرب طرفداران بسیاری داشت.

- دیدگاه به دست سود آوردن اقتصادی

مطابق این دیدگاه، گردشگری یک سیستم اقتصادی است که مانند هر نظام اقتصادی دیگر در پی منافع است و از نظر اقتصادی یک فعالیت پایه تلقی می‌شود. طبق این دیدگاه مهمترین هدف گردشگر، کسب سود اقتصادی مهم است. براساس این دیدگاه دارا بودن زیرساخت‌های ناحیه‌ای اهمیت زیادی دارد (دهستانی، ۱۳۸۳: ۱۴). وجود زیرساخت های مناسب و توزیع مناسب خدمات در جذب گردشگران به طرف مکان های مستعد گردشگری بسیار تعیین کننده است بعنوان مثال، راه آهن هند نقش اساسی در توسعه گردشگری این کشور دارد (Shastri, 2009: 152). توسعه زیرساخت‌ها ارتباط مستقیمی با تعداد گردشگران دارد اما برای توسعه زیرساخت‌ها در مقاصد گردشگری جایگاه ویژه ای در نظر گرفته نشده و جاده‌ها، سیستم‌های فاضلاب، شبکه‌های ارتباطی و بسیاری از تسهیلات تجاری برای نیازهای محلی تدارک دیده شده‌اند در حالی که این عناصر برای گردشگران نیز مهم است (Goeldner et al, 2009: 52). نتایج مطالعات بیانگر این واقعیت است که به دلیل ضعف بنیه مالی در اکثر موارد برای سرمایه‌گذاری در ساخت هتل‌ها، فروشگاه‌های بزرگ و سایر زیربنای مورد نیاز گردشگری ساکنان غیربومی یا خارجی وارد صحنه شده و اقدام به سرمایه‌گذاری می‌کنند و حتی اجناس مورد نیاز

گردشگران را از سایر مناطق به آنجا وارد می‌کنند (Tosum, 2001: 239). کینگ و همکارانش از بعد دیگر نیز به بررسی دیدگاه ساکنین پرداختند؛ آن‌ها معتقدند کسانی که از فعالیت‌های گردشگری منافع شخصی کسب می‌کنند آن را خیلی مثبت ارزیابی می‌نمایند، اما کسانی که منافع شخصی عایدشان نمی‌شود نگرشی منفی به آن دارند (King et al, 1993: 445). در زمینه عرضه گردشگری و عناصر آن محققان بسیاری اظهار نظر نموده‌اند. پیرس^۱ (۱۹۸۱) عرضه گردشگری را شامل؛ جاذبه‌ها، حمل و نقل، اقامت‌گاه‌ها، تسهیلات پشتیبانی‌کننده مانند دفاتر خدمات سفر، خدمات بانکی، خدمات تفریحی، خرید، بیمه و زیرساخت‌ها در نظر می‌گیرد (ابراهیم زاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۲). اینسکیپ^۲، شش عامل؛ جاذبه‌ها و فعالیت‌ها، تأسیسات اقامتی، تسهیلات و خدمات جهانگردی، حمل و نقل، زیرساخت‌ها و عناصر نهادی را به عنوان عوامل عرضه بر شمرده است. این عوامل هر یک دارای اجزا یا عناصری است که به شرح زیر بیان شده‌اند: تسهیلات و خدمات جهانگردی: عملیات سفر و گردش، تأسیسات پذیرایی، مراکز خرید، بانک‌ها و صرافی‌ها، تسهیلات و خدمات درمانی و پستی، حمل و نقل: هوایی، جاده‌ای، ریلی، آبی، - سایر زیرساخت‌ها: آب، برق، دفع زباله، ارتباطات راه دور، -عناصر نهادی: ساختار سازمانی (بخش دولتی و بخش خصوصی)، قوانین و مقررات مربوط به جهانگردی، برنامه‌ها و سازمان‌های تعلیم و تربیت، سرمایه‌ی مالی برای توسعه‌ی جاذبه‌ها، استراتژی بازاریابی و تبلیغات و هماهنگی تشکیلاتی و تسهیلات سفر (ابراهیم زاده، ۱۳۹۳: ۳۶).

۱- ۵ روش پژوهش

در این پژوهش روش تحقیق کاربردی و ماهیت تحقیق توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی‌های میدانی است. شاخص‌های منتخب در دو مرحله از طریق مطالعه سوابق (طرح‌های تحقیقاتی، آمارنامه‌ها، کتب) و بهره‌گیری از آراء خبرگان

(بهره‌گیری از تکنیک دلفی و استخراج نظر نظریه‌پردازان دانشگاهی و مدیران سازمان‌های مرتبط) گردآوری شده است. لازم به ذکر است که در مرحله اول نزدیک به ۲۵ شاخص انتخاب شد که در فرآیند انتخاب نهایی آنها با در نظر گرفتن بحث دسترسی به داده‌های آماری و مکانی، تعداد شاخص‌ها به ۱۲ متغیر تعدیل شد (جدول ۲).

جدول ۲: شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش

زیرساخت های نرم	زیرساخت های سخت
- مراکز بهداشتی در صنعت گردشگری (مراکز پزشکی، بیمارستان)	- گسترش حمل و نقل - توسعه تعداد پایان مسافری شرکت تعاونی مسافری
- مراکز آموزشی و فرهنگ سازی به مردم	فرودگاه، هتل، هتل آپارتمان، اقامتگاه، رستوران
	بهبود امکان فراغتی (سینما، کتابخانه)

ماخذ: نگارندگان، ۱۳۹۵

و در انتها با استفاده از روش دلفی ادغام گردیدند. پس از استخراج شاخص‌ها با استفاده از رگرسیون فضایی جغرافیایی سطح‌بندی این شاخص‌ها انجام گرفت. لازم به توضیح است که در این پژوهش جمعیت و مساحت هر شهرستان به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده است.

۱-۵ روش آنالیز و تحلیل فضایی

رابطه (۱) رگرسیون وزنی جغرافیایی

کارلتون، براندسون و فودرینگهام (Cardozo et al., 2012) اصطلاح رگرسیون وزنی جغرافیایی را معرفی کردند در رگرسیون خطی داده‌های فضایی در فرآیندی ایستا فرض می‌شوند رگرسیون خطی عمومی به صورت زیر است.

رابطه (۱)

$$Y_i = \beta_0 + \sum_k \beta_k X_{ik} + \varepsilon_i \quad i = 1, 2, \dots, n$$

در این جا Y ارزش تخمین زده شده متغیر وابسته برای مشاهده B0i ضریب ثابت Bk پارامتر تخمین بریا

متغیر K، Xik، ارزش K امین متغیر برای i و ε_i جزء خطاست که فر می‌شود به صورت نرمال توزیع شده است.

تخمین پارامترها در اندازه‌گیری این گونه مدل‌ها در فضا ثابت است.

$$\beta' = (X^T X)^{-1} X^T Y \quad \text{رابطه (۲)}$$

مدل رگرسیون وزنی جغرافیایی گسترش یافته رگرسیون عمومی است جوهره اصلی این مدل به صورت زیر است.

رابطه (۳)

$$y_i = \beta_0(u_i, v_i) + \sum_k \beta_k(u_i, v_i) X_{ik} + \varepsilon_i \quad i = 1, 2, \dots, n$$

جایی که (u_i, v_i) مختصات آمین نقطه را در فضا نشان می‌دهد. $\beta_k(u_i, v_i)$ تابع پیوسته از $\beta_k(u, v)$ در هر نقطه i است و X_{1i}, \dots, X_{pi} متغیرها توضیحی در نقطه i و ε_i جز خطاست. برای مجموعه داده‌های داده شده پارامترهای منطقه‌ای $\beta_k(u, v)$ با استفاده از مراحل حداقل مربعات تخمین زده می‌شود وزن‌های w برای $j=1, 2, \dots, n$ در هر موقعیت (u_i, v_i) تابع پیوسته‌ای از فواصل بین نقاط i و دیگر نقاط داده‌ای به دست می‌آید.

$$\beta = \begin{bmatrix} \beta_0(u_1, v_1) & \beta_1(u_1, v_1) & \dots & \beta_p(u_1, v_1) \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \beta_0(u_n, v_n) & \beta_1(u_n, v_n) & \dots & \beta_p(u_n, v_n) \end{bmatrix}$$

این ماتریس پارامترهای منطقه‌ای است هر سطر از رابطه زیر حاصل شده است.

رابطه (۴)

$$\beta(i) = (X^T W(i) X)^{-1} X^T W(i) Y$$

به طوری که $i=1, 2, \dots, n$ نشان دهنده سطرهای ماتریس X ماتریس متغیرهای مستقل، Y متغیر وابسته $w(i)$ ماتریس $n \times n$ وزن فضایی به صورت زیر است.

$$W(i) = \text{diag} W_{i1}, W_{i2}, \dots, W_{in} \quad \text{رابطه (۵)}$$

$$W(i) = \begin{bmatrix} W_{i1} & 0 & \dots & 0 \\ 0 & W_{i2} & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & \dots & W_{in} \end{bmatrix}$$

در تمامی نواحی و w_{ij} وزن به کار رفته برای مقایسه دو ناحیه i و j است.

ارزش I بزرگتر از ارزش مورد انتظار $E(I) = -1/(n-1)$

(I نشان دهنده خودهمبستگی مکانی مثبت و ارزش I کوچکتر از ارزش مورد انتظار $E(I) = -1/(n-1)$ نشان دهنده خودهمبستگی مکانی منفی است. دامنه تغییرات ارزش موران از $+1$ تا -1 است.

۱-۶- محدوده مورد مطالعه

استان کرمان دومین استان پهناور کشور با داشتن پتانسیل‌های گردشگری در خود به عنوان یکی از مهم‌ترین استان‌های کشور در این زمینه محسوب می‌شود اما عدم توجه به این استان سبب محرومیت و فقر گسترده شده که همین امر یعنی توجه به زیرساخت‌های گردشگری می‌تواند راهگشا باشد.

۲- بحث اصلی

۲-۱- گام اول رگرسیون فضایی جغرافیایی:

در ابتدا و پیش از اجرای مدل، خودهمبستگی فضایی برای تمامی متغیرها آزمون رگرسیون فضایی جغرافیایی در نرم افزار Geoda محاسبه شد (جدول ۳) همانگونه که مشاهده می‌شود نتایج، حاصل نشان از مدل را که به طور معمول در داده های مکانی وجود دارد تأیید می‌کند.

تخمین زدن رابطه ۴ تخمین حداقل مربعات است، اما ماتریس وزنی ثابت نیست. از این رو $w(i)$ باید برای هر نقطه i محاسبه شود w_{ij} تقریبی از هر نقطه داده در موقعیت i را نشان می‌دهد. نقاط داده‌ای نزدیک به i دارای وزن بیشتری در تخمین پارامترهای $\beta(i)$ نسبت به نقاط دوتر است. توابع وزنی متفاوتی تعریف کردنی است متداول ترین، تابع کرنل، گاوسی و تابع وزنی است.

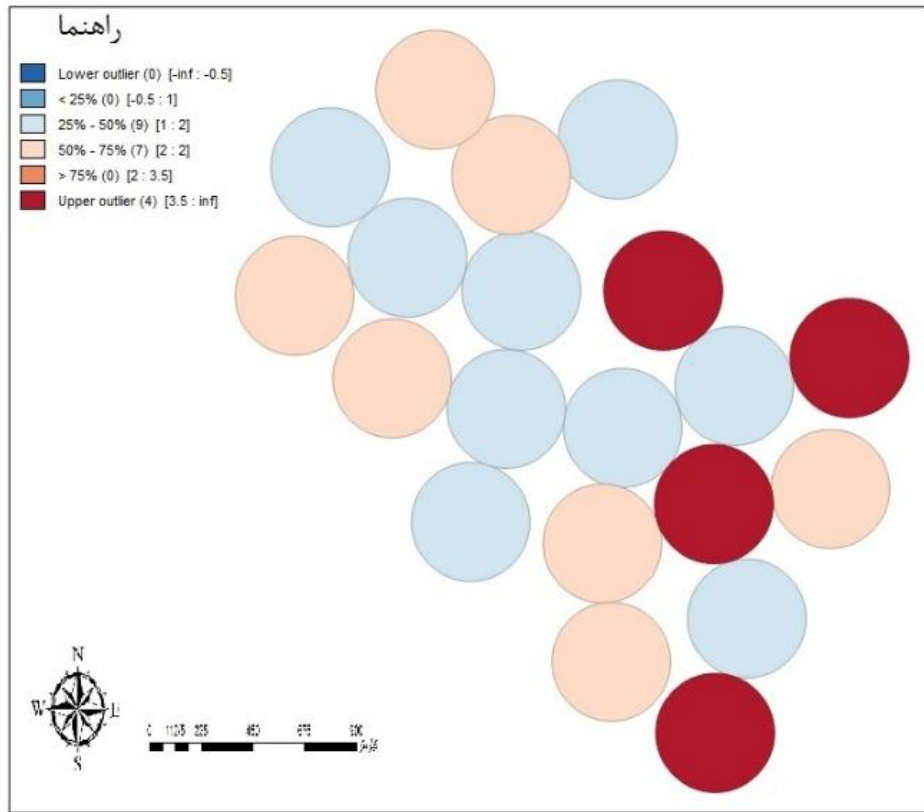
رابطه (۲) شاخص موران

در این میان شاخص‌های خودهمبستگی مکانی موران (Moran) به طور گسترده‌ای استفاده می‌شود. این شاخص دلالت قراردادی، از میزان ارتباط خطی بین ارزش‌های مشاهده شده و میانگین‌های ارزش‌های مجاور و به طور فضایی وزن داده شده را در اختیار می‌گذارد. شاخص موران نشان می‌دهد که آیا خوشه بندی در مجموعه داده وجود دارد و به صورت رابطه ۶ محاسبه می‌شود.

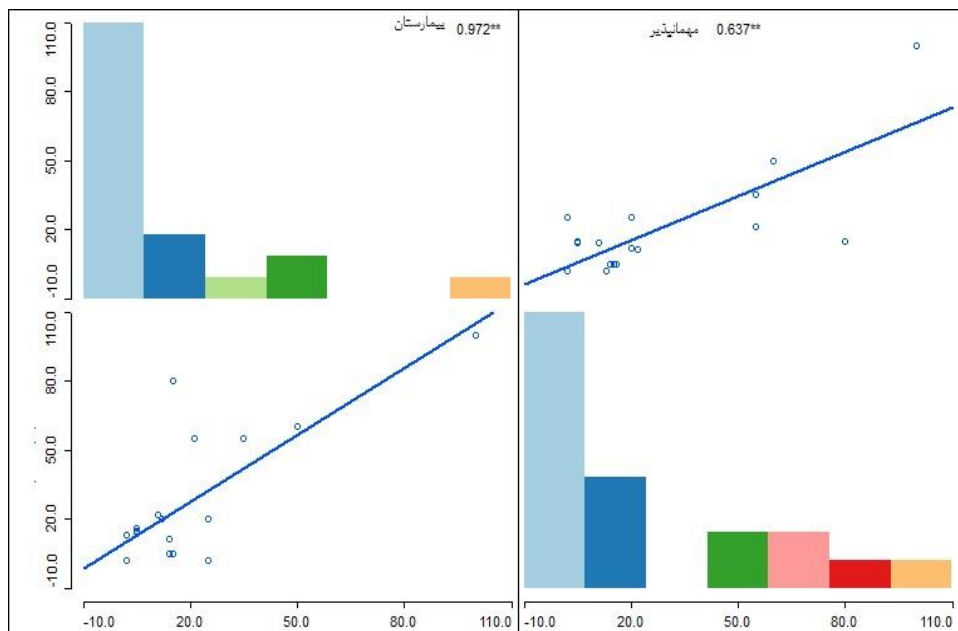
رابطه (۶)

$$I = \frac{n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_{ij} (x_i - \bar{x})(x_j - \bar{x})}{\left(\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_{ij} \right) \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

که در آن n تعداد نواحی، x_i مقدار متغیر در ناحیه i ، x_j مقدار متغیر در ناحیه j ، X میانگین متغیر

شکل ۲: روند الگوی Regres زیرساخت‌های گردشگر

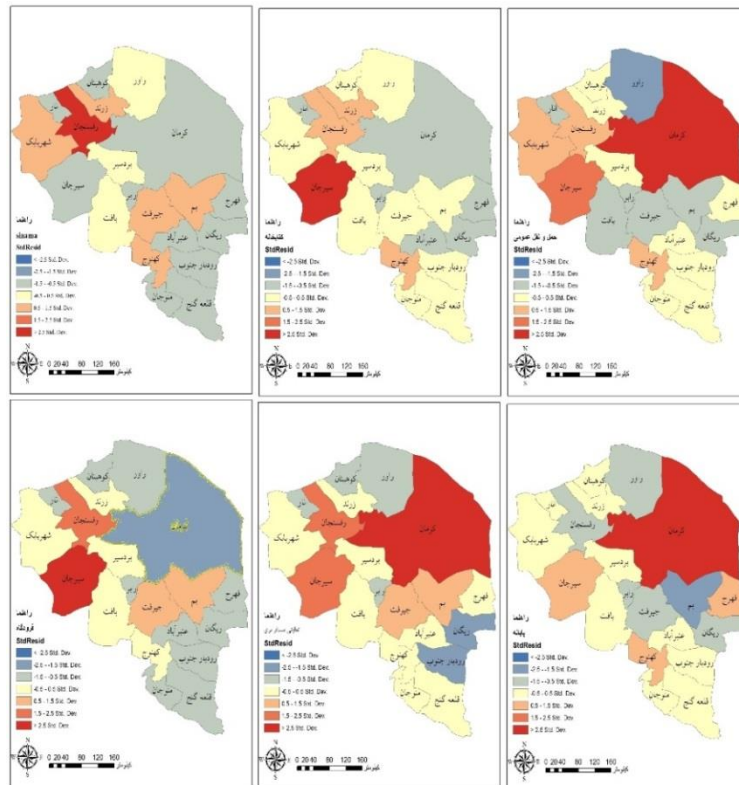

نمودار ۱: روند الگوی Regression در توزیع زیرساخت‌های گردشگری (بیمارستان، مهمانپذیر)

۲-۲- گام دوم خودهمبستگی فضایی موران

پس از اجرای رگرسیون وزنی جغرافیایی روی پارامترهای مدل، انواع خروجی ها حاصل می‌شود. اولین خروجی، اطلاعات عمومی مربوط به مدل برآورد شده است خروجی پارامترهای مدل، همچنین آماره‌هایی را نشان می‌دهد که میزان خوبی مدل را منعکس می‌کند. مهم‌ترین مقادیر در اینجا مقادیر R^2 و $Adjusted\ R^2$ است که در حقیقت بیانگر خوبی و دقت مدل مورد استفاده است. هر چه این مقادیر به عدد 1 نزدیکتر باشد، به معنای آن است که متغیرهای توصیفی مورد استفاده توانسته‌اند به خوبی تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. همانگونه که در (جدول ۴) مشاهده می‌شود. سایر خروجی‌ها به صورت فیلدهایی در جدول ویژگی‌های لایه خروجی ظاهر می‌شود که می‌توان برای اغلب آن‌ها نقشه‌های مورد نظر را نیز تهیه کرد. جدول ویژگی‌های لایه‌های خروجی

دارای فیلدهای مقادیر محلی برآورد شده برای متغیر وابسته Y ، ضرایب تخمین، خطای استاندارد و تعدادی آماره برای بررسی مدل تخمین زده است. یکی از این فیلدها که برای دقت و کارایی مدل رگرسیون وزنی جغرافیایی استفاده می‌شود، توجه به وجود خودهمبستگی معنادار آماری در بین مقادیر باقیمانده (تفاضل بین مقادیر مشاهده شده و مقادیر برآورد شده رگرسیون) است (شکل ۳ و ۴) که وجود آن نشان دهنده دقت مدل رگرسیون است. خودهمبستگی برآورد شده روی مقادیر باقیمانده حاصل از مدل رگرسیون وزنی جغرافیایی با استفاده از آماره موران I (Moran's I) از خودهمبستگی معنادار حکایت می‌کند علاوه بر این، با مقایسه میزان این شاخص با شاخص خودهمبستگی میان هر کدام از متغیرهای مؤثر (جدول ۴ و ۵) می‌توان به تفاوت آشکار میان آن‌ها و خودهمبستگی در مقادیر باقیمانده دست یافت.

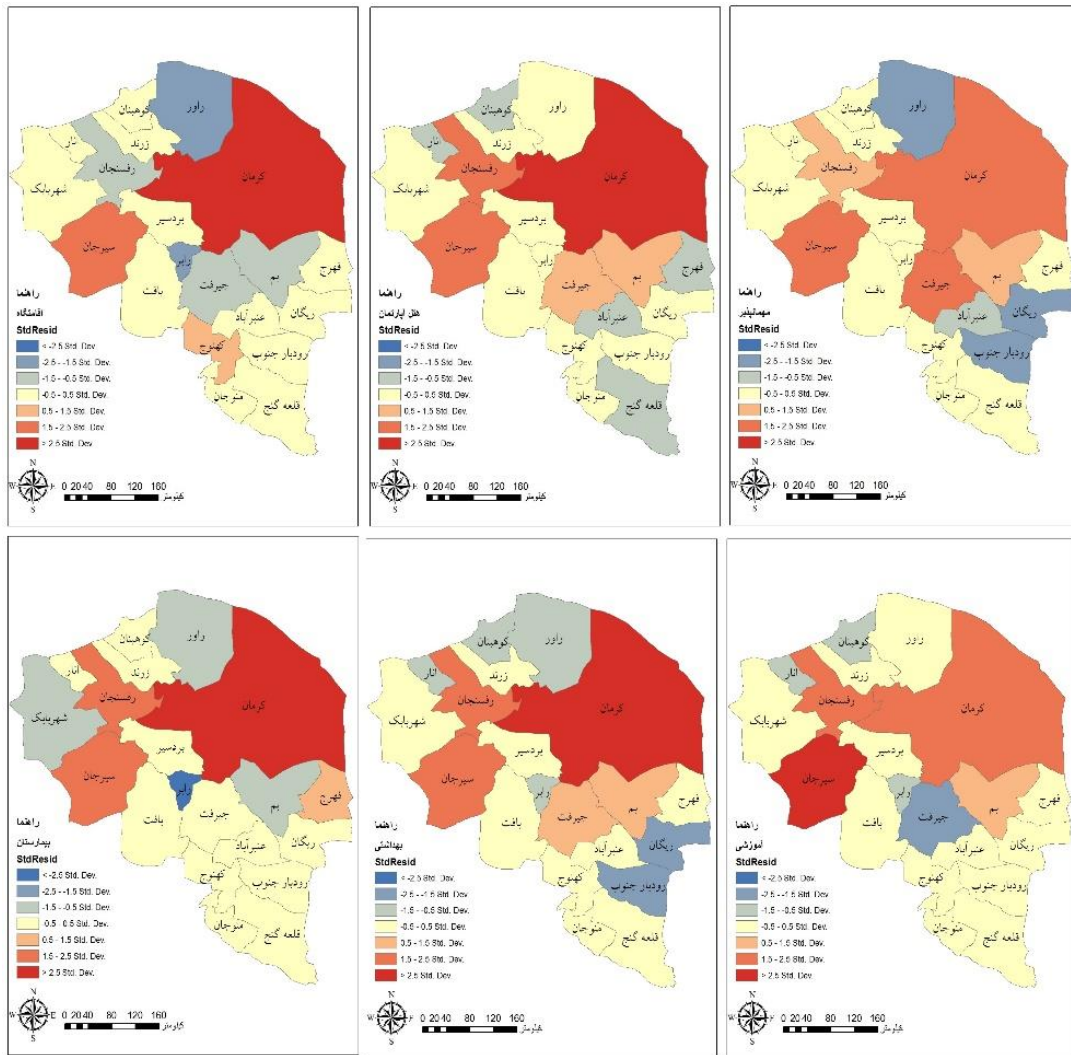

شکل (۳): پردازش خودهمبستگی فضایی موران و رگرسیون وزنی جغرافیایی (GWR) در پراکنش زیرساخت‌های گردشگری

جدول (۴): برآورد خودهمبستگی فضایی موران و رگرسیون وزنی جغرافیایی (GWR) در پراکنش زیرساخت‌های گردشگری

متغیر	p-value	طول باند	Sigma	AICc	R ²	R ² تعدیل شده
سینما	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۳۹۹۱۲,۶۸	۱۷۹,۸۶	۰,۳۴۷	۰,۲۱۵
کتابخانه	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۳۷۵۱۱,۵۵	۱۲۴,۸۰	۰,۷۴۴	۰,۴۱۳
حمل و نقل عمومی	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۴۵۴۵۷,۱۸	۴۵۴,۲۰	۰,۸۷۱	۰,۲۲۱
پایانه	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۹۹۹۴۹۵,۰۸۱	۵۵۴,۰۱۹	۰,۸۲۶	۰,۷۴۱
فرودگاه	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۸۴۷۵۶۳۲,۲۲۵	۴۸۷,۵۸۷	۰,۹۵۴	۰,۸۹۰
تعاونی مسافری	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۶۵۸۷۴۲,۴۷۸	۵۹۷,۲۴۱	۰,۸۷۴	۰,۸۵۲

ماخذ نگارندگان، ۱۳۹۵

شکل (۴): پردازش خودهمبستگی فضایی موران و رگرسیون وزنی جغرافیایی (GWR) در پراکنش زیرساخت‌های گردشگری

جدول (۵): برآورد خودهمبستگی فضایی موران و رگرسیون وزنی جغرافیایی (GWR) در پراکنش زیرساخت‌های گردشگری

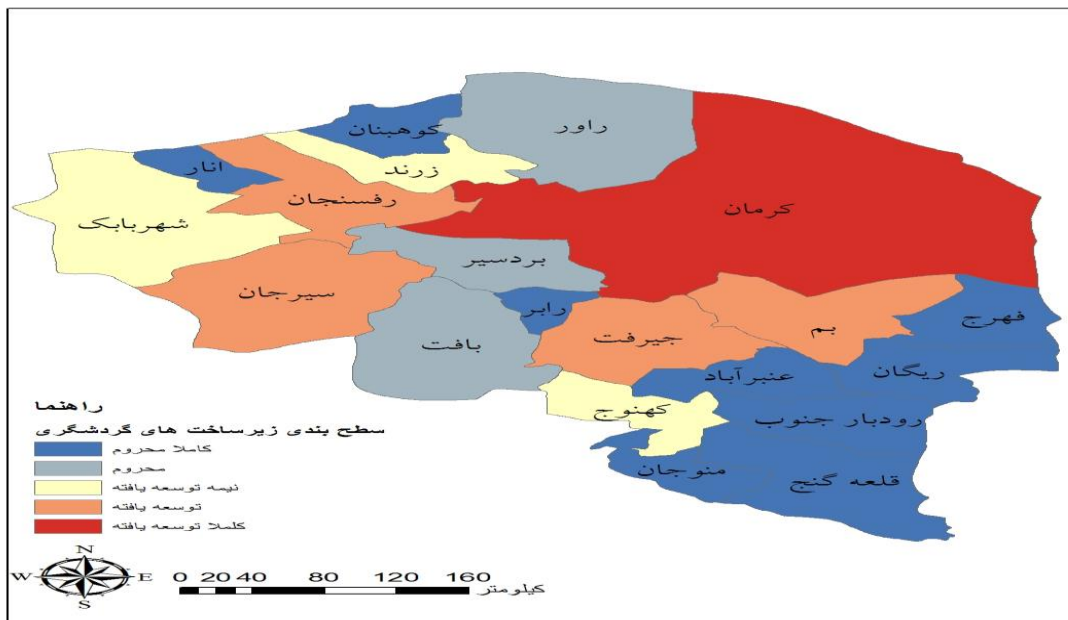
متغیر	p-value	طول باند	Sigma	AICc	R ²	R ² تعدیل شده
اقامتگاه	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۱۰۳۱,۲۱۶۳۵۶	۳۰۶,۴۶۴	۰,۹۲۶	۰,۹۱۰
هتل آپارتمان	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۹۶۵,۵۶۳۲۱۴	۴۸۷,۲۵۷	۰,۰,۶۵۴	۰,۵۲۴
مهمانپذیر	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۸۷۴,۵۴۸۲۱۵	۵۴۸,۵۲۱	۰,۷۴۵	۰,۶۳۱
بیمارستان	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۱۱۲۹,۸۷۴۵۳۰	۴۳۰,۱۱۴	۰,۸۸۸	۰,۷۴۵
مراکز بهداشتی	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۱۲۴۹,۸۷۴۵۱۰	۴۲۲,۱۲۴	۰,۶۶۴	۰,۷۴۷
مراکز آموزشی	-2/5 _ +2/5	۳۲,۴۹۹۷۵۲	۲۵۴۱,۲۵۴۸۶۳	۷۵۴,۳۳۲	۰,۷۸۹	۰,۹۵۵

ماخذ نگارندگان، ۱۳۹۵.

تهیه است. نقشه‌های ضرایب محلی نشان می‌دهد که تأثیر این متغیرها در مدل به میزان قابل توجهی در منطقه مورد مطالعه تغییر می‌کند و دارای جهت خاصی است و نیز نشان می‌دهد که وضعیت هر سطح به چه صورت است.

۲-۳ گام سوم سطح بندی زیرساخت‌های گردشگری با GWR

از جمله نقشه‌هایی دیگری که می‌توان از خروجی مدل تهیه کرد فیلد مربوط به ضرایب محلی تخمین زده شده است که برای هر یک از متغیرها قابل

شکل (۵): وضعیت سطح بندی زیرساخت‌های گردشگری

جدول ۶: وضعیت سطح بندی زیرساخت های گردشگری

شهرستان‌ها	طیف
کرمان	کاملاً توسعه یافته
بم، جیرفت، رفسنجان، سیرجان	توسعه یافته
زرنده، شهراباک، کهنوج	نیمه توسعه یافته
بردسیر، راور، بافت	محروم
راپر، انار، کوهبنان، فهرج، ریگان، عنبرآباد، رودبار جنوب، قلعه گنج، منوجان	کاملاً محروم

ماخذ: نگارندگان، ۱۳۹۵

نتایج نهایی حاصل از پردازش مدل رگرسیون فضایی جغرافیایی نشان می‌دهد که در استان کرمان شهرستان کرمان با در اختیار داشتن مرکزیت وضعیتی کاملاً توسعه یافته دارد، در سطح بعد شهرستان‌های بم، جیرفت، رفسنجان، سیرجان وضعیتی توسعه یافته دارد، در سطح نیمه توسعه یافته شهرستان‌های زرنده، شهراباک، کهنوج در سطح محروم، شهرستان‌ها بردسیر، راور، بافت و در پایان در سطح کاملاً محروم شهرستان‌های رابر، انار، کوهبنان، فهرج، ریگان، عنبرآباد، رودبار جنوب، قلعه گنج، منوجان قرار دارند که در این بین از ۲۰ شهرستان موجود ۱۰ شهرستان یعنی ۵۰ درصد استان در وضعیت کاملاً محروم هستند و تنها شهرستان کرمان است که همانند یک متروپل منطقه‌ای وضعیت مناسبی را از نظر دسترسی به زیرساخت‌های گردشگری داراست.

- توزیع یکسان زیرساخت های گردشگری در سطح شهرستان های استان کرمان و ایجاد تعادل منطقه‌ای در این زمینه؛

- ارتقای کیفیت زیرساخت های موجود برای افزایش رضایت گردشگران و جذب بیشتر گردشگر؛

- توجه بیشتر به شهرستان هایی که زیرساخت‌های گردشگری پایین تری دارند و ارایه برنامه زمان بندی توسعه در آنها؛

- تبلیغات گسترده در سطح ملی و بین المللی جهت معرفی جاذبه های گردشگری استان؛

شکل (۵) محدوده‌های پیش‌بینی شده توسط رگرسیون فضایی جغرافیایی را در سطح استان کرمان نشان می‌دهد چنانچه این مدل توانسته است این سطح بندی را ارائه دهد.

۳- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

گردشگری تأثیرات اقتصادی زیادی از جمله ایجاد درآمد ارزی، افزایش تولید ناخالص ملی، ایجاد یک منبع درآمدی برای دولت و ملت، یک منبع اشتغال زا، بهبود خدمات اجتماعی است یکی از مقاصد مهمی که در گردشگری مورد توجه قرار گرفته‌اند شهرها و روستاهای بیلاقی و خوش آب و هوا هستند که شکلی از توسعه گردشگری در ابعاد مختلف گردشگری طبیعت‌گردی، فرهنگی و گردشگری ویژه در این نقاط در حال رخ دادن است. به این منظور جهت بررسی وضعیت زیرساخت‌های گردشگری در استان کرمان تعداد ۱۲ متغیر برگزیده شدو با استفاده از رگرسیون فضایی جغرافیایی سطح‌بندی این شاخص‌ها انجام گرفت. رگرسیون فضایی جغرافیایی با در نظر گرفتن تغییرات فضایی در روابط میان متغیرها با دقت مناسبی مدل سازی کرده است به گونه‌ای که در جدول ۴ و ۵ مشاهده می‌کنیم و همان‌گونه از فیلد R^2 مشخص است تمامی متغیرها وضعیت مدل مورد مطالعه را می‌سنجند و عددی نزدیک به یک را نشان می‌دهند این خصیصه در متغیر R^2 تعدیل شده نیز دیده می‌شود.

- توجه بیشتر به نظر گردشگران در توسعه زیرساخت های گردشگری به عنوان مصرف کنندگان نهایی؛

- توسعه و بهسازی شبکه ارتباطی استان به ویژه مسیرهای منتهی به جاذبه های مهم گردشگری استان؛

- بهبود زیرساخت های اقامتی و غذاخوری در سطح استانداردهای جهانی و متناسب با سلیقه های متفاوت و طیفه های مختلف اجتماعی؛

- استفاده از درآمدهای شهرستان های پردرآمد جهت توسعه تسهیلات و امکانات گردشگری در مناطق محروم استان؛

- تقویت برنامه های فرهنگی و معرفی آداب و سنن قومیت های مختلف با اجرای برنامه ها جهت توسعه گردشگری فرهنگی

- بهبود زیرساخت های حمل و نقل

۵- منابع

۱. ابراهیم زاده، عیسی، حافظ رضازاده، معصومه، دارائی، مرضیه (۱۳۹۳)، «برنامه ریزی و مکان یابی بهینه تسهیلات و زیرساخت های گردشگری شهری با استفاده از GIS موردشناسی: شهر سمنان»، جغرافیا و توسعه شماره ۳۵ تابستان، صص ۳۳-۴۸

۲. ابراهیم زاده، عیسی؛ ضیایی، محمود، دلشاد، علی (۱۳۹۱)، «اصول و فرآیند برنامه ریزی راهبردی توسعه توریسم»، چاپ اول. مشهد. انتشارات صحرا.

۳. ابراهیم نیا سماکوش، سعید، خاکساری، علی ، لطیفی، غلامرضا، دامادی، محمد (۱۳۹۲)، «ارزیابی نقش گردشگری شهری در توسعه اقتصادی-محیطی شهر بابلسر»، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، شماره سوم، تابستان، صص ۱۷-۳۱

۴. اردستانی، محسن (۱۳۸۷). «گردشگری روستایی، تهران»: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی سازمان چاپ و انتشارات، ص ۱۰

۵. آستانی. سجاد، سبحان اردکانی، سهیل (۱۳۹۱)، «ارزیابی اقلیم آسایش گردشگری شهر همدان در

راستای گردشگری شهری با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی و مدل TCI» هفت حصار شماره دوم/ سال اول/ زمستان. صص ۵۷-۶۶

۶. تقوایی، مسعود، رنجبر دستنایی، محمود (۱۳۸۹)، «تحلیلی بر پراکنش امکانات و خدمات مسیر گردشگری شمال شرق استان چهارمحال و بختیاری»، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهر، س اول، ش اول، تابستان ۱۳۸۹، صص ۴۱-۲۱.

۷. تقوایی، مسعود، اکبری، محمود (۱۳۸۸)، مقدمه ای بر برنامه ریزی و مدیریت گردشگری شهری، اصفهان، پیام علوی.

۸. پاپلی یزدی، سقایی ، مهدی (۱۳۸۸)، «گردشگری (ماهیت و مفاهیم)» انتشارات سمت، چاپ اول، تهران.

۹. پورمحمدی، محمدرضا (۱۳۸۷)، «برنامه ریزی کاربری اراضی شهری» چاپ چهارم، تهران، انتشارات سمت، صص ۲۳

۱۰. جلالی، محبوبه، خادم الحسینی، احمد (۱۳۹۴) «سطح بندی مناطق نمونه گردشگری در استان کرمان» فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، سال پنجم، شماره ۱۷، بهار، ۱۶۲-۱۵۱.

۱۱. داس-ویل، راجر (۱۳۸۶)، «مدیریت جهانگردی: مبانی، راهبردها و آثار، ترجمه محمد اعرابی و داود ایزدی» تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی. چاپ چهارم. صص ۳۳

۱۲. دهستانی، بهبود (۱۳۸۳)، پایان نامه کارشناسی ارشد، برنامه ریزی کالبدی گردشگری، استاد راهنما حسین شکوهی، دانشگاه تربیت مدرس.

۱۳. زاهدی، شمس- السادات (۱۳۸۵). «مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار» تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، صص ۳۹

۱۴. زندیه، مهدی ، گودرزیان ، شروین (۱۳۹۳)، «رویکرد منظرین، عامل موفقیت گردشگری شهری، باغ» نظر شماره ۳۰، سال یازدهم، پاییز، صص ۵۹-۶۶

براساس زیرساخت های گردشگری شهری با روش های تصمیم گیری چند معیاره»، جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، شماره ۱۲، پاییز ۱۳۹۳، صص ۱۲۲-۸۹.

۲۳. کاظمی، مهدی (۱۳۸۷)، «مدیریت گردشگری» چاپ سوم: زمستان، ویراستار: جمال یزدانی، شابک: ۹۷۹-۰۷۹-۵۳۰-۹۶۴-۹۷۸، ناشر: سمت، صص ۲۳

۲۴. موحدی، علی (۱۳۸۶)، «گردشگری شهری» انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز، صص ۴۳

۲۵. موسایی، میثم، هاشمی، سمیه، ابراهیمی، میترا (۱۳۹۱)، «بررسی جامعه شناختی توسعه پایدار گردشگری در ایران؛ موانع، چالش ها، راهکارها» فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی

۲۶. وارثی، حمیدرضا، تقوایی، مسعود، شاهپوند، احمد (۱۳۹۰)، «تحلیلی بر وضعیت زیرساخت های گردشگری در شهر اصفهان» مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال ۳۲، ۴۴. ویلیامز، استفان، (۱۳۹۰) «جغرافیای گردشگری»، ترجمه محمود ضیایی، تهران دانشگاه پیام نور.

27. Altinay M., Hussain K. 2005. Sustainable Tourism Development: A Case Study of North Cyprus, International Journal of Contemporary Hospitality Management, Volume:17, Issue:3. pp: 272-280.

28. Chen, C. F. and Chen, P. C. 2013. Another look at the heritage tourism experience, Annals of Tourism Research, 41(1), 236-240.

29. Das, J. and Dirieno, Cassandra. E. 2009. Global tourism competitiveness & freedom of the press, Journal of Travel Research, 47(4), 470-479.

30. Domínguez, T. & Darcy, S & Alén González, E. 2014. Competing for the disability tourism market – A comparative exploration of the factors of accessible tourism competitiveness in Spain and Australia, Tourism Management Volume 47, April 2015, pp 261-272.

31. Ermias Kifle Gedecho. 2015. Urban Tourism Potential of Hawassa City, Ethiopia,

۱۵. زندیه، مهدی. گودرزبان، شروین. (۱۳۹۳)، «رویکرد منظرین، عامل موفقیت گردشگری شهری» فصلنامه علمی پژوهشی مرکز پژوهشی هنر معماری و شهرسازی نظر، شماره ۳۰ / سال یازدهم / پاییز ۱۳۹۳ / رویکرد منظرین، عامل موفقیت گردشگری شهری / ۶۶ - ۵۹

۱۶. سهمگین، ح، (۱۳۸۴)، «ارزیابی توسعه بالقوه گردشگری در استان کهگیلویه و بویراحمد» پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، تهران. صص ۲۰

۱۷. شماعی، علی، موسی وند، جعفر (۱۳۹۰)، «سطح بندی شهرستان های استان اصفهان از لحاظ زیرساخت- های گردشگری با استفاده از مدل TOPSIS و AHP، فصلنامه مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه‌ای، سال سوم، شماره دهم.

۱۸. ضرابی، اصغر، اسلامی پریخانی، صدیف (۱۳۹۰)، «سنجش تأثیرات اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری مطالعه موردی شهرستان مشکین شهر» پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۷۵، بهار، صص ۳۷-۵۲.

۱۹. طهماسبی، جمعلی، مجیدی، روفیا (۱۳۸۴)، «چشم انداز گردشگری سواحل جنوبی دریای خزر و آثار آن بر توسعه شهرها و روستاهای منطقه (مطالعه موردی: شهرستان تنکابن)» مجموعه مقالات اولین همایش ملی نقش توسعه گردشگری در استان مازندران، تهران، صص ۲۰. علیزاده، کتابون (۱۳۸۲)، «اثر حضور گردشگران بر زیست-محیطی مطالعه موردی بخش طرقله در شهرستان مشهد» پژوهشهای جغرافیا، شماره ۴۴، صص ۷۰-۵۵

۲۱. قاسمی، مسلم، شرفی، حجت الله، جعفری، مرضیه، شیخ علی پور، بهزاد (۱۳۹۵)، «رتبه بندی زیرساخت های گردشگری شهری با استفاده از تکنیک کوپراس (مطالعه موردی: استان زنجان)» گردشگری شهری، دوره ۳، شماره ۱، زمستان، صص ۴۱-۳۱

۲۲. قنبری، شجاعی وند، ب، زینلی، ب. (۱۳۹۳)، «رتبه بندی شهرستان های استان آذربایجان شرقی

Perceptions *Annals of Tourism Research*, 17, 449-46

40- Mc Intryre, George .1993. *Sustainable Tourism Development :Guide for Local Planners*. Madrid: World Tourism Organization (WTO). P230

41.Shoval., N. McKercher., B. Ng., E. Birenboim., A. (2012). HOTEL LOCATION and TOURIST Activity in Cities. *Annals of Tourism Research*, Vol. 38, No. 4, pp. 1594°1612.

42.Shastri, prabha Ranade (2009), "infrastructure Development and its Environmental Impact :study of konkan Railway", concept publishing company, India.

43. Tosum, C. 2001. Challenge of Sustainable Tourism Development in the 44.Developing World. *Tourism Management*, 22, 289-303

44.Tyrväinen, Liisa & Uusitalo, Marja & Silvennoinen, Harri & Hasu, Eija (2014). Towards sustainable growth in nature-based tourism destinations: Clients' views of land use options

45,.W.T.O. 1999, *Tourism and Sustainable Development, The Global Importance of Tourism*, New York. World Travel, and Tourism Organization and International Hotel and Restaurant Association.

American Journal of Tourism Research, Vol. 4, No. 1, 2015, 25-36 .

32.Goeldner, Charles R Brent ritch. J.R(2009),"Tourism: principles,practices,philosophies", John wiley & sons Inc , New Jersey.

33. Griffin, Kand Tree, M.k.1999. *Human Development*, Translated in Persian by Gholam Khaje Pour, Tehran, Wedad Publication.

34. Hall, c. M. and s. J. page .1999. *The geography of tourism and recreation. Environment, Place and Space*, Routledge, London

35. Inskip, E.1991. *Tourism planning. An Integrated and sustainable Development approach*. Van Nostrand reinhold, New York.

36. Imikan, A.m. & Ekpo, K.J. (2012). *Infrastructure and Tourism Development in Nigeria*. *International Journal of Economic Development Research and Investment*. 3 (2): 53-60

37..khandaroo, Jameei(2007),

Transport infrastructure and tourism development Annals of Tourism Research ,volume 34, Issue4, pages 1021-1032.

38..Khadaroo, J & Seetannah (2008), the role of transport infrastructure in international tourism development, *Tourism Management*, 831-840

39- King, B., Pizam, A., Milman, A.1993. *Social Impacts of Tourism*. Host